

УДК 631.16:658.153

Пеняк Ю.С., к.е.н., доцент, Сафронська І.М., к.е.н., доцент©
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ ЗАСОБІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто проблему ефективності використання оборотних засобів. Проведено аналіз залежності ефективності використання оборотних засобів від забезпеченості ними сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: оборотні засоби, ефективність, використання, забезпеченість, сільськогосподарські підприємства, виробництво.

Постановка проблеми. Розвиток ринкових відносин в Україні залежить від ефективних результатів діяльності підприємств, вмілого формування і використання оборотних засобів підприємства. Система управління оборотними засобами є важливим елементом підвищення ефективності функціонування підприємств, і, як наслідок всієї економіки України, набуває особливої актуальності. Значною мірою це стосується розробки і впровадження таких підходів в управлінні оборотними засобами, які б забезпечували стійкість фінансового стану, кредитоспроможність, інвестиційну привабливість вітчизняних підприємств. Оскільки фінансовий стан підприємств перебуває в прямій залежності від стану оборотних засобів і передбачає порівняння затрат з результатами господарської діяльності і покриття затрат власними коштами, підприємства зацікавлені в управлінні оборотними засобами – організації їх руху з мінімально можливою сумою для одержання найбільшого економічного ефекту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Суттєві пропозиції методичного й практичного характеру з проблем управління оборотними засобами сільськогосподарських підприємств внесли відомі вітчизняні вчені: П. Стецюк, О. Гудзь, М. Дем'яненко, П. Лайко, Б. Пасхавер, П. Саблук та багато інших дослідників. Вивчення наукової літератури з цих проблем свідчить про відсутність єдиного системного підходу до оцінки ефективності використання оборотних засобів у сільськогосподарських підприємствах [1-4]. Саме тому, на сучасному етапі розвитку економіки аграрних формувань доцільно досліджувати залежність ефективності використання оборотних засобів від рівня забезпеченості ними підприємств.

Мета статті. Для вивчення впливу оборотних засобів на підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва та

конкурентоспроможність продукції нами досліджувалися питання залежності ефективності використання оборотних засобів від забезпеченості ними.

Виклад основного матеріалу. Сільськогосподарські підприємства нині відчувають гостру нестачу необхідного обсягу оборотних засобів, що істотно впливає на якісні показники господарської діяльності. Низька забезпеченість підприємств оборотними засобами супроводжується низьким рівнем їх використання. Оборотні засоби як одна із найважливіших складових відтворювального процесу не тільки впливають на фінансові результати підприємств, але й забезпечують їхню платоспроможність.

Одна з характерних рис функціонування оборотних засобів у сільському господарстві полягає в тому, що ефективність їх використання значною мірою пов'язана з інтенсивністю їх вкладення на одиницю земельної площі, що слід враховувати при аналізі забезпеченості сільськогосподарських підприємств оборотними засобами (табл.1).

Таблиця 1

Залежність забезпеченості оборотними засобами від ефективності виробництва сільськогосподарських підприємств Балаклійського району Харківської області, 2011 р.

Показник	Групи господарств за виробництвом валової продукції на 100 га с.-г. угідь, тис.грн.					В середньому
	до 150,0	150,1-250,0	250,1-350,0	350,1-450,0	понад 450,0	
Кількість господарств	6	4	5	3	8	26*
Валова продукція на 100 га с.-г. угідь, тис.грн	81,5	168,2	314,2	422,4	625,6	322,4
Забезпеченість господарств оборотними засобами у розрахунку на 100 га с.-г. угідь, тис.грн.	240,6	365,4	496,1	640,1	787,8	506,0
Виручка від реалізації продукції на 100 га с.-г. угідь, по групі тис.грн	114,4	184,3	321,9	451,2	550,1	324,4
Прибуток (збиток) по групі на 100 га с.-г. угідь, тис.грн	34,1	70,4	131,6	262,0	176,9	135
Продуктивність праці по групі, тис.грн.	50,2	93,4	108,9	247,6	153,7	130,8
Отримано на 100 грн. оборотних засобів: - валової продукції	36,9	55,1	106,7	118,6	152,9	94,0
- виручки від реалізованої продукції	51,8	60,4	109,3	134,5	126,6	96,5

*загальна сукупність підприємств, що досліджуються.

Джерело: власні розрахунки авторів.

Результати групування свідчать про те, що зі збільшення (від групи до групи) рівня виробництва валової продукції в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь спостерігається підвищення забезпеченості сільськогосподарських підприємств Балаклійського району Харківської області оборотними засобами в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь, однак темпи їх зростання різні. Так, в господарствах останньої групи (виробництво валової продукції на 100 га сільськогосподарських угідь понад 450,0 тис. грн.) порівняно з першою групою (валова продукція на 100 га сільськогосподарських угідь до 150,0 тис. грн.) забезпеченість оборотними засобами збільшилась у 3,3 раза, а виробництво валової продукції в розрахунку 100 га сільськогосподарських угідь – у 7,7 раза.

Продуктивність праці теж зростає, її рівень найбільший у господарствах, які мають від 350,1 до 450,0 тис. грн. оборотних засобів в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь, і є найвищим порівняно з іншими групами господарств. Отже, ми бачимо, що із зростанням забезпеченості господарств оборотними засобами (до відповідної межі) підвищується продуктивність праці і зростає виробництво продукції сільського господарства. Навіть якщо проаналізувати ефективність використання оборотних засобів за валовою товарною продукцією, а не в розрахунку 100 га сільськогосподарських угідь, то виявляється, що ці показники найбільш оптимальні також в господарствах, які найбільше забезпечені оборотними засобами. Таким чином, наявність зв'язку і взаємозалежності підтверджує, що рівень забезпеченості оборотними засобами підвищується із збільшенням розмірів господарств.

Результати аналізу впливу рівня забезпеченості сільськогосподарських підприємств Балаклійського району Харківської області оборотними засобами на ефективність їх використання у 2011 році підтверджують тісний взаємозв'язок між ними (табл. 2).

Аналіз даних табл. 2 показує, що у 2011 році сільськогосподарські підприємства з надмірно високою забезпеченістю оборотними засобами в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь, мали гіршу їх віддачу за обсягом виробництва валової і реалізованої продукції в розрахунку на 100 грн. оборотних засобів, а саме: у господарствах останньої групи забезпеченість оборотними засобами була на 80,5 % і 77,0 % відповідно нижчою, ніж в господарствах першої групи. Найкращі результати за всіма показниками ефективності були отримані у господарствах третьої групи з рівнем забезпеченості оборотними засобами на 100 га с-г угідь від 300 до 400 тис.грн.

Таблиця 2

**Залежність ефективності використання оборотних засобів від
забезпеченості ними у сільськогосподарських підприємств
Балаклійського району Харківської області, 2011 р.***

Показник	Групи господарств за рівнем забезпеченості оборотними засобами на 100 га с-г угідь, тис.грн.						В середньому
	до 200,0	200,1-300,0	300,1-400,0	400,1-500,0	500,1-600,0	понад 600,0	
Кількість господарств	1	5	9	6	3	2	26*
Середній рівень забезпеченості оборотними засобами на 100 га с-г угідь, тис.грн.	154,7	286,0	372,9	494,1	575,4	1175,6	509,8
Валова продукція на 100 га с.-г. угідь, по групі тис.грн.	212,3	238,7	467,4	350,9	349,7	315,6	322,4
Прибуток (збиток) по групі на 100 га с.-г. угідь, тис.грн.	113,3	161,2	269,3	189,2	92,8	-15,8	135,0
Виручка від реалізації продукції на 100 га с.-г. угідь, по групі тис.грн.	213,5	238,8	490,6	265,2	364,8	372,5	324,3
Отримано на 100 грн. оборотних засобів: - валової продукції	137,2	83,5	125,4	71,0	60,8	26,8	84,1
- виручки від реалізації продукції	138,0	83,5	131,6	53,7	63,4	31,7	83,6

* загальна сукупність підприємств, що досліджуються

Джерело: власні розрахунки авторів.

Отже, ми бачимо, як чітко прослідковується дія закону спадаючої віддачі, коли вкладення в оборотні засоби до визначеного розміру супроводжуються підвищенням ефективності їх використання, а потім збільшення оборотних засобів призводить до зниження ефективності їх використання (рис.1), тобто надлишок оборотних засобів призводить до погіршення ефективності виробництва.

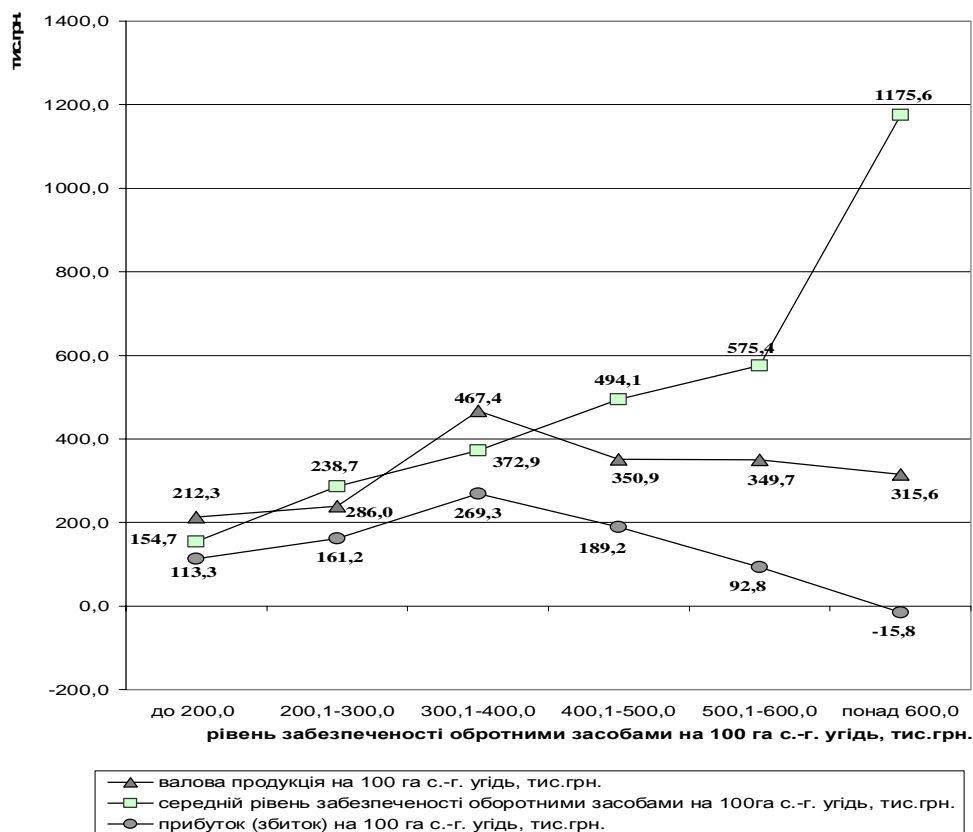

Рис.1. Залежність ефективності господарювання від рівня забезпеченості оборотними засобами

Висновки. Проблема ефективного використання оборотних засобів завжди посідала чільне місце з-поміж актуальних проблем сільськогосподарського виробництва, оскільки зацікавленість цією проблемою виникає на різних рівнях управління – від власників підприємств, кредитних установ до керівників держави. У ситуації, в якій опинилися підприємства аграрного сектору економіки, оптимальне їх забезпечення оборотними засобами є головним завданням фінансової служби, тому наукове обґрунтування оптимальних розмірів оборотних засобів дасть змогу більш раціонально їх використовувати.

Література

1. Стецюк П.А. Стратегія і тактика управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств: [монографія] / П.А.Стецюк–К. : ННЦ ІАЕ, 2009. – 370 с.

2. Гудзь О.Є. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств: [монографія] / О.Є. Гудзь – К. : ННЦ ІАЕ, 2007. – 578с.

3. Дем'яненко М.Я. Фінансові проблеми формування і розвитку аграрного ринку (доповідь) / М.Я. Дем'яненко // Економіка АПК. – 2007. – № 5. – С. 4 -13.

4. Онисько С.М. Формування оборотних засобів і джерел їх фінансування сільськогосподарськими підприємствами / С.М. Онисько, О.В. Рубай // Економіка АПК. – 2012. – № 9. – С. 33-36.

Summary

Penyak Y.S. Safronska I.M.

Kharkiv National Agrarian University named after V.V. Dokuchaev

PRACTICAL ASPECTS OF ASSESSING THE EFFICIENCY OF WORKING CAPITAL OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

The problem of efficiency in the use of working capital. The analysis of the efficiency of working capital from its supply of agricultural enterprises.

Рецензент – д.е.н., професор Музика П.М.